रज्जुसमन्वितम्। अश्वत्थपत्रवद्धैः पद्माकारन्तु कल्पयेत। तन्मध्ये स्थापयेन्मालां मातृकां मूलसुस्वरम्। जालयेत् पञ्चगव्यैस्तु सद्योजातेन सज्जलैः"। इत्यादि। मालासंस्कारस्य नित्यतामाह रुद्रयामले "अपतितमालाभिर्मन्त्रं जपति यो नरः। सर्वं तद्विफलं विद्यात् क्रुद्धा भवति देवता"। स्वच्छन्दभैरवे "मध्यमायां न्यसेत् मालां ज्येष्ठेनावर्त्तयेत् सुधीः। भुक्तिमुक्तिप्रदा सैव किञ्चाथ मातृकाक्रमात्। कामनाभेदे अङ्गुलीनियमो यथा "तर्ज्जन्यङ्गुष्ठयोगेन शत्रूणां नाशने जपेत्। अङ्गुष्ठमध्यमायोगात् मन्त्रसिद्धिः सुनिश्चिता। अङ्गुष्ठानामिकायोगाच्छत्रोरुच्चाटनं मतम्। ज्येष्ठाकनिष्ठायोगेन शत्रूणां शासनं मतम्"। "वैश्वम्यायनसंहितायाम् अङ्गुष्ठमध्यमानाञ्च मणेयं मध्यमागतः। तर्ज्जन्या न स्पृशेदेनां सन्निष्टो गणनक्रमः। जीर्णे सूत्रे पुनः सूत्रं ग्रथयित्वा शतं जपेत्। प्रमादात् पतिता हस्तात् शतमष्टोत्तरं जपेत्। जपेन्निष्ठिवसंस्पर्शे जालयित्वाऽक्षमालिकाम्"। किञ्चेष्टोत्तरशतजपः कार्य्यः करभस्थिन्नयोस्तुल्यत्वात्" तन्त्रसारः।

जपयज्ञ पु० जपएव यज्ञः। जपरूपे यज्ञे तद्भेदादिकं हारीतेनोक्तं यथा "त्रिविधो जपयज्ञः स्यात्तस्य तत्त्वं निबोधत। वाचिकश्च उपांशुश्च मानसश्च त्रिधाकृतिः। त्रयाणामपि यज्ञानां श्रेष्ठः स्यादुत्तरोत्तरः। यदन्यनीचोच्चरितैः शब्दैः स्वरपदाक्षरैः। मन्त्रस्योच्चारयन् वाचा जपयज्ञः स वाचिकः। यन्नैवोच्चारयन् मन्त्रं किञ्चिदोष्ठौ प्रचालयेत्। किञ्चित् श्रवणयोग्यः स्यात् स उपांशुर्जपः स्मृतः। धिया पदाक्षरश्रेण्या अवर्णमपदाक्षरम्। मन्त्रार्थचिन्तनाभ्यान्तु तदुक्तं मानसं स्मृतम्। जपेन देवता नित्यं स्तूयमाना प्रसीदति। प्रसन्ने विपुलान् भोगान् प्राप्नुवन्ति मनीषिणः। राक्षसाश्च पिशाचाश्च महासर्पाश्च भीषणाः। अपितान्नोपसर्पन्ति दूरादेव प्रयान्ति ते। छन्दऋष्यादि विज्ञाय जपेन्मन्त्रं मतन्द्रितः"। 'त्रिविधयज्ञाज्जपयज्ञो विशिष्टो दशभिर्गुणैः। उपांशुः स्यात् शतगुणः साहस्रो मानसः स्मृतः"। "ये पाकयज्ञाश्चत्वारो विधियज्ञसमन्विताः। सर्वे ते जपयज्ञस्य कलां नार्हन्ति षोडशीम्" मनुः "जपयज्ञप्रसिद्ध्यर्थं विद्याञ्चाध्यात्मिकीं जपेत्" याज्ञ० "यज्ञानां जपयज्ञोऽस्मि" गीता।

जपस्थान न० ६त०। तन्त्रोक्ते जपसाधनस्थानभेदे। तानि च नामतन्त्रोक्तानि प्रदर्श्यन्ते।

"शारदायां द्वितीयपटले "पुण्यक्षेत्रं नदीतीरं गुहा पर्वतमस्तकम्। तीर्थप्रदेशाः सिन्धूनां सङ्गमः पावनं सरः। उद्यानानि विविक्तानि बिल्वमूलं तटं गिरेः। देवाद्यायतनं कूलं समुद्रस्य निजं गृहम्। साधनेषु प्रशस्तानि स्थानान्येतानि मन्त्रिणाम्। नदीतीरं पुण्यक्षेत्रतीरं सामान्यनदीतीरस्य निषिद्धत्वात्। विविक्तानि निर्जनानि। राघवभट्टधृतम् "प्रत्यङ्गुखशिवस्थाने दृषभादिविवर्ज्जिते। अश्वत्थबिल्वतुलसीवपुष्पान्नराष्टते। गवां गोष्ठेऽश्वत्थमूले पुण्यक्षेत्रेषु शस्यते"। गोष्ठ इत्यनेनैव गोस्थाने लब्धे गवामिति यदुक्तं तत्तात्कालिकगोमस्थानज्ञापनाय तेन गोसमीपे जपादिकर्म्म प्रशस्तमतएव गवां समीप इत्युक्तम्। वायवीयसंहितायाम् "सूर्य्यस्याग्ने गुरोरिन्दोर्दीपस्य च जलस्य च। विप्राणाञ्च गवाञ्चैव सन्निधौ शस्यते जपः। अथ वा प्रजपेत्तत्र यत्र चित्तं प्रसीदति"। मुण्डमालातन्त्रे तृतीयपटले च "नदीतीरे बिल्वमूले श्मशाने शून्यवेश्मनि। एकलिङ्गे पर्वते वा देवागारे चतुष्पथे। अश्वत्थोपरिसुखण्डे वा जले वाऽऽकण्ठपूरिते। संग्रामभूमौ योनौ वा स्थाने वा विजने वने। यत्र कुत्र स्थले रम्ये यत्र वा स्थान्मनोलयः" रुद्रशीलतन्त्रे द्वितीयपटले "एकलिङ्गे श्मशाने वा शून्यागारे चतुष्पथे। रम्ये वा साधयेद्देवीं सर्वाभीष्टप्रदायिनीम्" "पञ्चक्रोशान्तरे यत्र न लिङ्गान्तरमीक्ष्यते। तदेकलिङ्गमाख्यातं तत्र सिद्धिरनुत्तमा" "इति श्यामारहस्यधृतेनैकलिङ्गं ज्ञातव्यम्। तथा "उच्चाटे मरणे वापि निर्जने वा चतुष्पथे। देवागारे देवशून्ये बिल्वमूले नदीतटे। स्वगृहे निर्जनेऽरण्ये तथा चाश्वत्थसन्निधौ" इत्यपि श्यामारहस्ये। नित्यातन्त्रे प्रथमपटले च "एकलिङ्गे श्मशाने वा शून्यागारे नदीतटे पातालभवने वापि गिरौ वा दीर्घिकातटे। यक्षिणीतले महापीठे बिल्वमूले शिवालये। धात्रीद्वयतलेऽश्वत्थमूले चैव तरोस्तले"। पातालभवने भूमिमध्ये। समयाचारतन्त्रे द्वितीयपटलेऽपि "जपस्थानानि देवेशि! सिद्धपीठानि यानि च। सिद्धपीठे च शय्यायां खट्वा शय्या विशेषतः। चतुष्पथे सिद्धलिङ्गे गुरुदेवालये तथा। वटाश्वत्थबिल्वमूले रम्याया विपिने तथा। नदीतीरे शिवागारे पुष्पपर्वतमस्तके। जपस्थानानि देवेशि!